

Den faktiska
Fritänkaren

Nr. 177 Maj 2009

Sjuttonde årgångens sjätte nummer.

Innehåll i detta nummer:

Wagners fall	2
Valborgskuppen	4
Bernadotte och Beethoven	6
E.L.Voynich och hennes "Spyfluga"	7
Min vän Ahasverus, del 88 (<i>Shakespearedebatten 107</i>): John Dee	8
Några få men oundgängliga filmer	12
Kalender, maj 2009	13
Den lugna stormresan, del 6: <i>Rening i Joshimath</i>	13
Resan till Zanskar, del 18: <i>Slutet på konvalescensen</i>	14
Nya lektioner i Zanskar, del 8: <i>Zanskar, andra dagen: Bardan och Mune</i>	15
Resan trots allt. del 1 : <i>Restaurering</i>	17
Vad är terrorism?	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 6 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeratión även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 1.5.2009

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 202

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

<http://hem.fyrlistorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Wagners fall

1863 är Wagner 50 år och har en bana bakom sig av bara ett enda stort kaos av extravaganser inom såväl politiken som i musiken och erotiken. Han har gjort sig ökad som en subversiv radikal i alla etablerade politiska kretsar och är helt utan vänner efter det ena nederlaget efter det andra inom den mest extravaganta och äventyrliga av alla världar på den tiden: operans. Han har bakom sig operor som "Rienzi" om den misslyckade republikanska revolutionen i Rom på 1300-talet, den banbrytande "Flygande holländaren" som väckt en viss uppmärksamhet och höjt många ögonbryn inför halsbrytande innovationer, den inte helt misslyckade "Tannhäuser" med faktiskt några örhängen som fastnar i alla populära repertoarer, den bländande "Lohengrin" där han för första gången helt konsekvent går in för att fullkomligt dränka alla sångare i en väl magstarkt förstärkt orkester bara för att göra den mer överväldigande, vilket publiken visserligen låter sig imponeras av medan sångarna försmäktar; det experimentella "Rhenguldet" som introduktion till det megalomaniska projektet "Ringens" om fyra mastodontoperor, "Valkyrian" som dess första och bästa del, samt de två första akterna av den andra delen "Siegfried". Han har för länge sedan ballat ur ordentligt, ingen teater vill veta av hans ständigt växande pretentioner, hans äktenskap har för länge sedan totalhavererat och lämnat ingenting kvar, och han erkänner sig vara hjälplöst förlorad, när han kastar sig i armarna på Mathilde Wesendonck, hustrun till en förmögen köpman, i otvetydig avsikt att erövra både henne och hennes tillgångar för att klara sig. Hon är klok nog att meddela sin man därom men unnar ändå den stackars Wagner några brödmulor att trösta sig med i form av en jaktstuga där han får arbeta i fred. Där försmäktar han i längtan och trängtan medan han med sitt sista hjärteblod komponerar "Tristan och Isolde".

Den har kallats inte bara en milstolpe i musikhistorien utan rentav Milstolpen i musikhistorien. Att den är en ofrånkomlig höjdpunkt står utom all tvekan. Andra har kallat den för "den definitiva ridöppningen för den atonala musiken", men om det är något man *inte* kan anklaga Wagner för är det atonalitet. Hur djärvt och nyskapande musikspråket i "Tristan" än är så är det så långt ifrån atonalt som man kan komma. Han låter tonarterna skifta och flyta ut och in i varandra i fullständig frihet, men harmoniken och melodiken saknas aldrig, och aldrig heller i någon av hans senare operor. Atonalitet ligger fortfarande 50 år längre fram i tiden, och det skall ett första världskrig till för att alls ge den *lebensraum* efter att ha överröstat, kört över, kvävt och tystat all riktig musik med det omänskliga krigets oväsen.

Problemet med "Tristan" är något helt annat. Här mer än någonsin tidigare ger han de stackars sångarna en övermänsklig uppgift i det att de ständigt måste överrösta en mångdubbelt förstärkt orkester som bara brötar på hela tiden, medan de stackars sångarna samtidigt ges längre monologer än någonsin att stå och vråla i all oändlighet, men ej heller detta är problemet. Problemet med "Tristan" är att den i all sin skönhet och svindlande genialitet är ett monster till en valfisk till opera, som ingen opera kan svälja.

I detta kritiska ögonblick dyker kung Ludwig II av Bayern upp, en liberal mecenatfurste med stor personlig begåvning som har den sällsynta förmågan för kungligheter att han förstår sig på geni. Han av alla människor förstår sig på Wagner och inser spontant den fulla vidden av "Tristans" epokgörande egenart – och beslutar sig generöst för att hjälpa Wagner med allt vad han behöver – opera, sångare, orkestrar, dirigenter, allt.

1865 har "Tristan" premiär på Münchenoperan, och sedan dess hör den till ett måste för varje opera som vill kalla sig riktig. Wagner har vunnit inte bara monarkens bevågenhet utan även hans hjärta, Ludwig låter sig helt förtrollas och upptas av Wagner, han vill göra allt för honom och gör allt för honom, Wagner är hans mentor och lärare och gud, och hans fantastiska sagoslott Neuschwanstein vid Hohenschwangau i de bayerska

Alperna är helt inspirerat av Wagner. Men allt detta kostar pengar, och kungens finansminister och premiärminister är inte belåtna.

De tänker på statens finanser och på monarkins ställning och menar att kungen äventyrar båda genom sitt svärmeri för Wagner. Det uppstår ett formligt inbördeskrig mellan Wagner och hans anhängare med radikaler och intellektualister å ena sidan och realpolitiker, pressen och konservativa krafter å den andra. Kriget är praktfullt, och karikatyristerna i pressen frossar i att förlöjliga Wagner och hans överdrifter. Förgäves försöker kungen medla, han behöver ju faktiskt båda parterna, och ingen vågar heller angripa kungen. Mitt i detta krig händer något fullständigt oväntat.

Wagners bästa vän är dirigenten Hans von Bülow, som är "Tristans" förste dirigent, och han är gift med Cosima, dotter till Franz Liszt. Paret Bülow gör allt för Wagner, backar upp honom, försvarar honom, polemiserar mot hans fiender och är fullständigt lojala mot kungen. Wagner fick aldrig sin tänkta "Isolde" Mathilde Wesendonck på fall, men plötsligt en dag får Hans von Bülow av misstag ett brev i sin hand som *in flagrantia* avslöjar en erotisk relation mellan hans hustru och Wagner. Von Bülow tar för givet att åtminstone kungen vetat om saken och går rasande till denne och skriker: "Hur har ni kunnat tillåta detta?"

Men kungen har varit fullständigt ovetande, och plötsligt rasar hela hans värld samman. Han har trott på Wagner, han har gett honom allt, han har kämpat för honom mot sina egna ministrar, han har dyrkat Wagner och satt honom på piedestal som ett ideal, och plötsligt är denne Wagner, genom att ha stulit sin bästa väns hustru, en förrädare, och då kungen tagit ansvar för hela hans liv, mest av allt en förrädare mot kungen, sin välgörare.

Skandalen är total, och pressen frossar i Wagners platta fall som en simpel lycksökare som utnyttjat kungen och sina vänner för att tillgodogöra sig deras resurser och, vid behov, damer. Hans von Bülow tar slaget som en man, ger upp sin hustru åt Wagner, inställer sin duell med honom och koncentrerar sig desto mera på musiken. Wagner får Cosima Liszt till hustru och därmed även sin svärfar Franz Liszt som välkommet bihang i form av inflytelserik bundsförvant i det radikala strävandet efter upplösningen av den klassiska musikens former.

Den verkliga katastrofen är en helt annan och enbart av personligt slag. Kungen råkar vara en mycket känslig människa, och för honom är Wagners fall hans livs nederlag. Han hämtar sig aldrig från fallet. Han är 32 år yngre än Wagner och har hela vägen sett upp till Wagner som en far, som en ängel och dyrkat honom som geni, och detta svek blir för mycket för honom. Han fortsätter att stödja Wagner, han ger honom hans Bayreuthteater, men han träffar honom inte längre. I sin besvikelse på människorna isolerar han sig och hemfaller mer och mer åt ett ensamt liv i sin egen sagovärld. "Kung Måne" gör entré, som fortsätter att bygga sagoslott, som lever helt för en bättre värld av skönhet och intakta ideal inom fantasins medel till verklighetsflykt, och som slutligen förlorar sitt kungadöme, blir förklarad inkompetent och satt under förmyndarskap, och drar i sitt försök till självmord med sig sin egen psykiater i Starnbergersjöns mörka djup då denne förgäves försöker hindra monarken från sin sista förtvivlade sorti.

Wagner fick allt vad han ville. Ingen sade någonsin nej till honom. Han lyckades etablera alla sina operor på världsscenerna för alltid, men det hade aldrig gått utan en olycklig monarks synnerliga begåvning för att kunna ta vara på genier – till fördärv för honom själv, som lämnades därhän vid sidan av vägen med brustet hjärta, – och det var inte det enda brustna hjärtat för hans skull som Wagner bara gick förbi.

"Den enda meningen med livet är den yttersta sensuella sensationen, som man ernår blott igenom skaparkraftens tygellöshets fantasi uppblandning med det onda."

– Richard Wagners måtto

Konung Ludvig II:s tragedi finns utförligare åskådliggjord på:
<http://www.fritenkaren.se/Ludwig.pdf>
<https://www.vulkan.se/Presentation.aspx?ItemID=33769>

Valborgskuppen

Det var vädret som kuppade Valborg i år. Som om det inte hade varit nog med sommarvärme hela april dränktes Valborg i rekordvärme med överväldigande solskensväder som lämnade våren långt bakom sig och bara körde blint och vilt på i stigande temperaturer, med den påföljd att brandfaran i hela södra Sverige orsakade förbud mot alla Valborgseldar, så åtminstone den värmen fick man leva utan.

I sitt välkomsttal påtalade Lennart det egentligen helt naturliga i, att det aktiva året här i Norden egentligen inte började förrän i och med vårens intåg genom Valborg, och att därför allt nyårsfirande borde flyttas till Valborg. Romarna firade ju faktiskt nyår vid vårdagjämningen, och det samma gör perserna ännu idag. Varifrån vi har fått vårt befängda nyår med ett sanslöst firande för ingenting mitt i vintern kan man ju verkligen undra och med visst fog ifrågasätta.

Björn stod för vårtalet i år och bragte någon svalka genom erinrandet om Wilhelm Peterson-Bergers stämningar inför Jämtlands vita fjäll i vildmarkssolen, som var något svalare där högre upp på kartan än här mitt i värmeböljan, som nästan gjorde det omöjligt att ha fracken på sig, åtminstone utomhus. Vad som var totalt omöjligt var att cykla i den. Då blev man dränkt.

Janne höll tacktalet med den äran, och Åke stod för den mest befriande humorn som vanligt i sina faktiska läkarjournalutdrag om patienters skildringar av sina egna symptom, som milt sagt kunde vara ganska förryckta. Toastmastern Bertil skötte allting som vanligt med perfektionsbriljans, medan kvartettsången i år slog alla rekord genom inte mindre än tre exekverande dirigenter, egentligen fyra med Janne. Fortsätter det så här, att vi berikas med ytterligare en dirigent varje år, torde kvartettsången småningom kunna spränga taket. Ej heller torde dirigenterna få problem med åldern, då just dirigentskap visat sig vara en särskilt vitaliserande, tidsarresterande och konserverande sysselsättning – se bara på dirigenter som Sir Georg Solti och Toscanini, som bara blev bättre hela tiden långt över de 80, bara två exempel av många, vilket definitivt tyder på att kvalitet bara blir bättre och mera outhärlig ju äldre den blir. De enda störningarna i musiken var i år något helt annat.

Därmed kommer vi in på de icke inbjudna överraskningsmomentena i årets Valborg. Egentligen gäller det här, att ju mindre sagt om detta, desto bättre, men för sakens skull borde det ändå dokumenteras. Precis när festen skulle inledas måste värdinnan dra sig tillbaka för att vila sig, varpå värdinnan lyste med sin frånvaro under precis hela festen, vilken lyskraft saknades svårt, då den alltid varit så stark. Även Sven lyste med sin frånvaro och påminde sällskapet om den pågående internationella ekonomiska krisen, som drabbat till och med honom. Även Gun saknades i år, medan hon dock lämnade ett tal, som är anmärkningsvärt nog att böra anföras här:

"Kära riddare och ridderskor runt det Långa Bordet i Anitas och Lennarts vackra sal. Där är ni igen, den trogna skaran och prisar livets och vårens fröjder, lyfter fram livsglädjen, känslan av harmoni, samhörighet, vårlig pånyttfödelse, och känslan för det SKÖNA!!

Ett citat ur kulturtidskriften AXESS summerar konstutvecklingen fram till idag med orden: "...Så förvandlades skönheten som estetiskt ideal till ett konstnärligt tabu"!

Så har materialismen avancerat, att inte bara människan utan även musiken och alla de andra sköna konsterna har berövats sin själ. En utmaning för oss att möta med vår envisa tradition...

Den moderna konstens fundamentalister skulle nog kalla oss bakåtsträvare. De tror att en ny kultur kan ta sats från ingenting, som om jorden plötsligt blivit ny för dem att rumstera i. Men det går ju inte att ta sats från tomma intet. Historien visar gång på gång att försök att utplåna gamla kulturer alltid misslyckats, de skapande andarna är alltid tillbaka och knyter ihop den klippta tråden. Som min filosof från Nya Världen uttrycker det: "...We are fond of thinking in futures. But the future is written with the pen of the present in the ink of the past." Bryts länken till det förflutna blir skriften oläslig.

En tradition som vår i kväll är en av många vitala länkar till det förflutna, länkar som kan inspirera skapande andar att på nytt ge själ åt konsten och välkomna skönheten till byn.

Vad materialisten än påstår så är mänskoanden en kraft att räkna med och den ger inte upp. NI ÄR JU HÄR och håller sångerna vid liv och bidrar till att, en gång igen, SKÖNHETEN erkänns som estetiskt ideal."

Därmed kommer vi in på denna Valborgs mest störande element. Ett stycke nedåt gatan var det fest med dunka-dunka-dunder hela natten medan ungdomarna spred festen och dunket ut på gatan, så att det var oundvikligt att hela kvarteret, kanske hela området måste plågas av denna kinesiska non-stop-tortyr för musikaliska öron. Detta har aldrig hänt oss tidigare under någon Valborg någonstans, enligt annalernas bevarade vittnesbörd. Under sådana tidsbetonade omständigheter omintetgjordes helt och hållet den stämning av tidlöshet, som blivit kännemärket för våra Valborgsaftnar under senare år, och vilket Ullas tal i synnerhet lade vikt vid – den helt sonika spolades bort av dunka-dunket utifrån.

Det enda vi kunde göra var vårt bästa för att hålla stilen trots allt, med värdinnan sängliggande, med dunka-dunket saboterande festens hela musikalitet, och med trytande musikalisk inspiration som resultat: både Gluntarna och serenaderna slog alla rekord i år med sin rumphuggna begränsning.

Det var naturligtvis att beklaga, då meningen med en sångarfest ju är att det skall vara motsatsen: under en naturlig musikfest musicerar alla av hjärtans lust tills allt är uttömt och alla går sist hem. Här bröt de sista upp redan 01.30, vilket var rekordtidigt.

Andra anförde musikalisk självkritik som skäl. Frågan är om det håller. Visserligen kan man anföra Sibiliussyndromet: "Idag kom jag på mig själv med att komponera hela natten. Jag måste göra något åt min självkritik." – som man dock kan motsäga med det motsatta exemplet, Beethoven, vars dövhet bara gjorde att han komponerade desto ihärdigare – han kunde ju ändå inte höra någonting.

För en tid sedan besvarade jag en gammal klasskamrats fråga:

"...att du i samband med det föll och skadade din hand. Hur allvarligt är det?"

Svar: "Jag skadade faktiskt högra handen ohjälpligt redan som trettonåring, den har alltid varit handikappad mer eller mindre, men blev det ordentligt när jag fastnade med långfingret i en motorgräsklippare 2003. Före det hade jag någon gång på 90-talet oreparerbart skadat tummen i en trafikolycka. Hela den här vintern har jag haft mycket ont i båda tummarna (i den vänstra utan någon känd orsak), men jag har inte gett upp som musiker för det. Även om jag spelar sämre än till exempel för 30 år sedan, så spelar jag ändå fortfarande så gott det går. Det är ju det med musiken, dess magi och oemotståndliga attraktionskraft, att hur bra det än är, så kan det alltid bli ännu bättre – man kan alltid överträffa sig själv, man kan alltid gå vidare och längre, och har man en gång halkat in på musiken så är man ohjälpligt fast för livet, och det är bara att göra det bästa av saken, som, som sagt var, alltid kan göras ännu bättre. Så jag fortsätter, hur missnöjd med resultatet jag än är, då det ändå alltid är något man kan jobba med att förbättra..."

Det är ju även det med musiken, att det spelar ingen roll vem som utför den, då den ändå alltid är opersonlig, då det alltid är enbart musiken själv som är det väsentliga, aldrig exekutören, som inte är en riktig musiker om han inte utplånar sig själv för musiken. Även därför är musiken så tacksam att arbeta med, försvinna i, gömma sig i,

glömma sig själv i och aldrig bli färdig med: man *ska* slippa sig själv.

Tanja höll ett berömligt dubbeltal om mannen OCH kvinnan och klarade av båda med glans, även om hon som kvinna givetvis uppehöll sig mera vid mannens svagheter, tillkortakommanden och begränsningar än kvinnans, där Martin Luther och Napoleon anfördes som några praktexempel på tölpar, som om sådana skräckexempel skulle vara särskilt manliga... Kort sagt, allt kan göras ännu bättre, även mannen, men tydligen inte kvinnan.

Det kunde dock inte vädret. Dagen efter var värdinnan i bättre form än någonsin med hela sin lyskraft mer än återställd, och endast tre av gårdagens 22 uteblev från dagen efter-lunchen, då det fortfarande sjöngs och dracks och skämtades och festades, som om vi hållit på hela natten i oavtrubbat tempo, som sig borde...

Bernadotte och Beethoven

I sin förträffliga roman "Desirée" om den första svenska drottningen Bernadotte berättar den österrikiska författarinnan Annemarie Selinko om Karl Johan Bernadottes mellanhavanden med Beethoven. Han kan mycket väl ha upplevt Beethoven i Wien som Napoleons ambassadör där 1798, medan hennes historia om Beethovens besök i Hannover och Göttingen 1804 med all sannolikhet är uppdikad. Emellertid är hon träffsäker både beträffande Bernadottes och Beethovens sinnesdispositioner.

I romanen utnyttjar Bernadotte sin ställning som guvernör i Hannover till att utveckla Göttingens universitet, som bland annat har en hörselexpert till sin disposition, för vars skull Karl Johan (då ännu marskalk Jean-Baptiste Bernadotte) bjuder sin gamle beundrade vän Beethoven till Göttingen för en konsultation. Naturligtvis får Beethoven ge en konsert för marskalken i Hannover i förbifarten. Han väljer då att uppföra sin nyss fullbordade tredje symfoni "Eroican", som då ännu inte fått sitt namn.

Beethoven berättar för Bernadotte, att han ursprungligen tänkt dedicera sin symfoni till just Bernadotte som förmedlare av de mänskliga rättigheterna, men att han sedan ändrat dedikationen till general Bonaparte, för dennes intention att sprida de mänskliga rättigheterna över hela världen. Emellertid blev Beethoven desillusionerad när sagde Napoleon lät kröna sig till kejsare. Idealen kom helt enkelt av sig, och han frågar Bernadotte till råds: "Vad tycker ni?" Bernadotte är svarslös.

Till slut beslutar sig Beethoven för att kalla sin symfoni "Eroica", till minne av ett hopp som inte gick i uppfyllelse. Och han ber framföra till Bernadotte: "Han förstår nog vad jag menar."

Till saken hör att Bernadotte var en av de få som vägrade delta och bistå i Brumairekuppen 1799, som gjorde Napoleon i princip till diktator.

Annemarie Selinkos anekdot är utan tvekan en diktning men träffar likväl sanningen bättre bakom Bernadottes och Beethovens tankegångar än vad någon strikt dokumentation av sanningen har gjort.

Hon var född 1914 i Wien, studerade historia och språk vid Wiens universitet och arbetade samtidigt som journalist. 1937 utkom hennes första roman, "*Ich war ein hässliches Mädchen*", men efter att ha gift sig med en dansk diplomat flyttade hon till Danmark. När tyskarna tågade in 1941 flydde makarna till Sverige, där Annemarie fortsatte arbeta för nyhetsagenturerna och för Röda Korset. Både hennes mor och syster dog i tyska koncentrationsläger.

1951 kom hennes stora roman "Desirée" ut som blev en stor framgång och översattes till 25 språk. Den blev även film 1954 regisserad av Henry Koster med Jean Simmons i huvudrollen, Marlon Brando som Napoleon och Merle Oberon som kejsarinnan Joséphine.

Om Jean-Baptiste Bernadotte bör det inte försummas att påminna om, att han under 34 år var en av Sveriges dugligaste regenter någonsin, som drog upp landet ur de

politiska och ekonomiska ruiner som den gustavianska äventyrspolitiken dragit ner det i, och som levde tills han blev 81 år som grundare av en svensk dynasti som idag är inne på åttonde generationen, medan Napoleon, hans kejsare, som bekant, slutade tämligen snöpligt och ensamt efter att ha offrat 4 miljoner fransmän (och nästan lika många andra européer) på krigets oheliga och helt meningslösa altare.

E. L. Voynich och hennes "Spyflugan"

Romanen "Spyflugan" kom ut 1897 men hade då redan legat klar i ett antal år. Den publicerades först i Amerika, då den brittiske förläggaren William Heinemann var väl medveten om dess sprängstoff och därför ville "testa" den på den amerikanska publiken innan han utsatte den för den brittiska. När den från början blev en klar succé i Amerika utan problem vågade han släppa den även i England.

Det är en italiensk historia om *risorgimento*-skeendet, kriget för att förena Italien med då främst upplösningen av Kyrkostaten som mål, och huvudpersonen är en viss brasiliansk revolutionär med bitande penna, som är ateist och verkar lida av ett oblidkeligt hat mot kyrkan, som riktas personligen mot en viss äldre kardinal Montanelli, biskop av Brisighella i Toscana, en av kyrkans ädlaste representanter och en favorit hos den liberale nye påven Pius IX. Men den revolutionära ateisten är i själva verket engelsman, Arthur Burton, och romanens kvinnliga huvudperson, Jennifer Warren, är också engelska, även om hon blir gift och känd som Gemma Bolla. Det är mellan dessa tre som bokens skakande relationsdrama utspelar sig, med kyrkan och livet som insats. Kardinalen är nämligen Arthur Burtons, alias Felice Rivarez', alias "Spyflugans" naturlige fader.

Bertrand Russell kallade romanen "den mest spännande jag någonsin läst på det engelska språket", och liknande superlativ från de mest olikartade håll har blivit nästan en belastning för boken. Vari ligger då dess fascinerande attraktionskraft, som så definitivt lyft den till kultstatus?

Den har beskrivits som en rafflande revolutionsroman för de unga, som en ateismens bibel, som en romantisk revolutionstragedi, men alla som försöker ge den en tendentiös etikett som revolutionär eller ateistisk har helt missat dess poänger. Den är ett relationsdrama och ingenting annat, revolutionen och ateismen är bara kryddor därtill, medan romanens oerhörda sprängkraft ligger i dess ytterst tillspetsade, finstiltla och överväldigande djupt gripande och genomförda helt enkelt mästerliga psykologi. Den är strängt komprimerat skriven och bör därför läsas minst två gånger, helst efter varandra, inte ett enda ord är överflödigt, och den är kliniskt ren från svaga punkter och överflödigt stoff. Den har tre delar, där den första är den viktigaste, som ger hela förhistorien, andra delen behärskas av Spyflugan och hans aktiviteter, medan tredje delen är själva det stora avslutande passionsdramat.

Vem var då denna människa som kunde skriva en sådan Brontëisk roman om Italien och engelsmän i Italien? Historien därom är lika spännande som boken. Hon var irländska och hette från början Ethel Lilian Boole från Cork, kallad Lily Boole, född 1864. En morbror i familjen var ingen mindre än den överste Sir George Everest som fick ge namn åt berget. En av hennes främsta hjältar var den republikanske revolutionären Giuseppe Mazzini, som hon tidigt kom i kontakt med, medan hon senare gifte sig med en polsk frihetskämpe – därav namnet Voynich. Denne fick tillbringa ett antal år i Sibirien men lyckades med det oerhörda konststycket att lyckas rymma därifrån (på den tiden!) och gjorde sig sedan bemärkt i England som försäljare av gamla och sällsynta böcker. Hon levde anspråkslöst med honom i East Sheen i London trots sin berömmelse men flyttade efter första världskriget till New York, där hon bodde de sista 40 åren av sitt liv, alltid i centrum för radikala kretsar. Hon avled 1960 vid en ålder av 96 år.

Hon förnekade själv att hon använt någon levande modell för karaktärerna i "Spyflugan", men genom det äventyrliga umgänge hon alltid höll sig med kan man dock misstänka ett och annat. Hon var nämligen nära bekant med ingen mindre än mästerspionen Sidney Reilly, som bodde en tid i Albany, Piccadilly 1895, för att 30 år senare möta sitt öde genom en avrättning av Stalin. Han spelade en gåtfull roll under den ryska revolutionen, när Bruce Lockhart var i Moskva som dokumenterat detta, och kan vid ett skede faktiskt ha hållit avgörandet och makten i sin hand. Han rörde sig med elva pass av olika nationaliteter och identiteter och ansågs ha en hustru till för varje. I själva verket var han oäkta son till en doktor från Wien och hette Sigmund Rosenblum. Han mötte Lily Boole i London just när hon börjat skriva på allvar, de hade en våldsam passion för varandra fastän hon var fem år äldre, och de reste till Italien tillsammans där han blottade sin själ för henne med en bakgrund som rimmar väl med Spyflugans: samma bittra besvikelse på ett svekfullt faderskap, samma förtvivlade äventyrliv under ständigt värre förödmjukelser, och samma hånfulla överlägsenhet. Hon erkände aldrig själv att Spyflugan var barnet av relationen med Sidney Reilly, boken skrevs och utgavs efter att han hade lämnat henne, och han hade aldrig några invändningar eller kommentarer till dess publicering och innehåll, medan hon mot slutet av sitt liv erkände att Gemma, den kvinnliga huvudpersonen, hade modellerats efter Charlotte Wilson, älskarinna åt anarkisten furst Peter Kropotkin.

Bokens kanske främsta fascination ligger i att den har så oerhört mycket skrivet mellan raderna. Den är ett utomordentligt engagerande uttryck för en utomordentlig kvinnlig författares utomordentliga psykologiska och romantiska begåvning.

*Min vän Ahasverus, del 88: John Dee.
(Shakespearedebatten 107)*

En av den elisabetanska epokens märkligaste män var min sege kollega John Dee, en pionjär inom den nya matematiken och banbrytande inom vad som då ännu inte kallades parapsykologi. Det märkligaste med honom var att han alltid klarade sig, fastän han var mer eller mindre rent ut sagt en trollkarl. Maria den Blodiga försökte sätta dit honom och misslyckades som alla andra. Han blev inte bara drottning Elisabets mest respekterade rådgivare, hon såg upp till honom som till en fader medan Burleigh, hennes mångårige premiärminister som hjälpte henne till makten, hon aldrig kunde ta riktigt på allvar som alltför seriös pedant; utan han hade också ett solitt internationellt rykte för sin vederhäftighet som matematiker, astronom, astrolog och kännare av hemligheter. Han var en stor boksamlare, hans bibliotek var Englands största och bästa, och alla fritänkare räknade honom som sin lärare och beskyddare: Raleigh, Oxford, Bacon, Northumberland, Harriot, Marlowe, Wriothesley, Rutland – han var som en idealisk *tutor* för dem alla.

Hans betydelse accelererade väsentligt i och med Giordano Brunos succéartade besök i England under Philip Sidneys och Fulke Grevilles värdskap, vilket resulterade i Brunos mest berömda skrift, "Askonsdagssamtalen", där han öppet diskuterar förekomsten av andra solsystem än vårt. Philip Sidney och Oxford var ungefär jämnåriga och rivaler på alla områden; inom poesin, om drottningens gunst, inom det sociala, i hovet, om att vara bäst, och så vidare. De duellerade en gång, men drottningen gick emellan.

Jag uppsökte alltid John Dee när jag var i England, och han tog alltid vänligt emot mig. Jag tröttnade aldrig på honom, ty han var en man av många hemligheter. Han avslöjade aldrig allt utan hade alltid någonting kvar att ge. Endast inom astrologin var han alltid fullkomligt öppen, då han var övertygad om att jag visste mera än han på det området, och vi diskuterade många astrologiska problem tillsammans med ofta tillfredsställande lösningar. Det var delvis min erfarenhet som fick honom att lämna astrologin åt sidan under senare år för att i stället associera med andar.

Det mest spektakulära elementet i det blomstrande elisabetanska samhället var givetvis teatern och dess explosiva kraft och utveckling. Oxford gick i täten för det hela med sina mer eller mindre hårdföra teaterkompanier, som ofta anstiftade bråk i gränderna – de konkurrerande teatersällskapen var i London nästan som dagens storstäders gängbråk, men mot slutet av 80-talet blev det engelska dramat plötsligt ren poesi, och det slog mig för första gången hur välljudande det engelska språket kunde vara. Ansvarig för denna plötsliga lyftning var en helt ung man i 20-årsåldern, Christopher Marlowe från Canterbury, där han trots enkel bakgrund (han hade mycket väl kunnat vara oäkta son till någon hög aristokrat som placerat honom i en hugenottfamilj i Canterbury för att blidka drottningens vrede – hon förlät aldrig att gunstlingar gifte sig eller kärade ner sig,) fick gå i katedralskola och skickades som student till Cambridge, där han genast kom i smöret bland de högsta fritänkarkretsarna med Sir Walter Raleigh, Thomas Harriot och earlen av Northumberland som mentorer. Han översatte Ovidius och Lucanus, vilket lärde honom hans ytterst effektiva retorisk-poetiska stil, och rekryterades av Sir Francis Walsingham, drottningens allt-i-allo och en av John Dees närmaste lärjungar, för underrättelsetjänsten och skickades ofta utomlands. Hans tunga våldsdrama "Tamburlaine" vållade sensation genom sin imponerande poetiska kraftfullhet och drastiska dramatik, blodigt grym hela vägen, vilket var något helt annat än Oxfords komedier. Han fortsatte sedan skriva pjäs efter pjäs, lika effektiva och bloddrypande av grymhet, tills hans "Doktor Faustus" erbjöd något helt annat. Det var en metafysisk pjäs helt dominerad av John Dees inflytande och lärdom och antogs på sin tid vara ett porträtt av John Dee själv. Pjäsen, trots alla dess imponerande knalleffekter, handlar i själva verket om samvetets moraliska dilemma när det kommer i kläm mellan den totala frihetens oändliga maktmöjligheter och själens obligatoriska renhet som tuktas fram av ödet. Doktor Faustus ger efter för frestelsernas frihet och makt och får ta konsekvenserna. Han gör egentligen inget annat fel än att han säljer sin själ.

Plötsligt några år senare var Marlowe fullständigt försvunnen från teatrarna i London, och i stället förekom det ett allenarådande teaterkompani som stod direkt under drottningen och nästan bara spelade pjäser av en viss William Shakespeare. Jag blev aldrig klok på vem denne Shakespeare egentligen var, av vad jag hörde verkade han vara en enkel man från landet, en hederlig och energisk skådespelare, en smart affärsman och factotum inom teatern, en pålitlig vän som alla kom överens med, en bra regissör och teaterdirektör och så vidare, men när jag igenkände flera av hans titlar från mer än tio år tillbaka som Oxfords tidigare titlar blev jag betänksam. Jag träffade honom aldrig, men jag ställde frågor. Min främsta fråga var: "Vad hände med Marlowe?" Till svar fick jag ett outgrundligt "Hysch!" med ett finger på läpparna.

Sista gången jag träffade John Dee beslöt jag att få ut vad han visste om saken. Jag frågade honom rent ut: "Vad vet du om Christopher Marlowes försvinnande för femton år sen?" Han satte fingret på läpparna och sade hemligt: "Hysch!"

Naturligtvis kunde jag inte nöja mig med det. John Dee skrattade. "Det var en förfärlig historia," sade han, "och egentligen var det mitt fel. Du såg väl 'Doktor Faustus'? De spelar den fortfarande. Den är outslitlig som pjäs, och scenen när Faustus och Mefistofeles, som är osynliga, slår tiaran av påven, som tror att det spökar, får fortfarande alla att skratta. Jag känner mig skyldig. Jag förförde Marlowe med min svartkonst och fick honom att sälja sin själ."

"Åt djävulen?"

"Inte alls. Åt framgången. Åt den mentala frihetens tygellöshet. Åt det totala själsliga självsvärdet. Marlowe var ämnad att bli teolog. Det var därför han skickades till Cambridge av ärkebiskopen av Canterbury. Han var en strålande studiebegåvning, som läste allt vad han kom över. När han fick tillträde till mitt bibliotek satt han alltid där. I Cambridge kom han som alla andra i dåligt sällskap. Där frodas ju alltid det farligaste tänkbara fritänkeri. Han kom i kontakt med Raleigh, Northumberland, Bacon, Harriot, och de där och kom på att Bibeln till större delen består av oegentligheter. Han blev

ateist. Det var ungefär det värsta man kunde bli på den tiden, och han var alltför öppen för att vara diskret om saken. Han hade tidigare klokt nog anonymt deltagit i debatten om biskoparnas förlamande inflytande och framstått som presbyterian, vilket var liktydigt med landsförräderi – John Penry blev hängd för den saken. Men Marlowe gick ett steg längre och blev uttalad ateist och höll till och med en okänd föreläsning i ämnet, ämnad bara för sina vänner i den skandalomsusade "Nattskolan" av farliga fritänkare, men vars rykte spreds och fick ärkebiskop Whitgift att gå i taket, Englands kättarförföljare nummer ett. Marlowe blev inofficiellt svartlistad av den engelska inkquisitionen men kunde inte sättas fast – det saknades konkreta bevis.

Under pestens år 1592-93 bodde han tillsammans med Thomas Kyd. De hade skrivit några dramer tillsammans och var goda vänner, men när teatrarna stängts för pestens skull var de som dramatiker arbetslösa. Marlowe skrev episka dikter i stället, och Kyd skötte olika sekreterarjobb. Vid ett tillfälle genomsöktes deras bostad efter kriminella pamfletter mot den illegala invandringen av landsflyktiga flamländare, som tvingats lämna de spanska Nederländerna för sin tros skull, alltså flamländska hugenotter. Det hittades inga pamfletter, men man hittade i stället några ateistiska skrifter. Kyd sade att de var Marlowes fastän det var han själv som kopierat dem mot betalning. Marlowe var inte hemma, så Kyd häktades i stället och torterades. Han skyllde konsekvent ifrån sig på Marlowe. Om Kyd var medskyldig eller inte till de ateistiska avskrifterna så kunde det i alla fall aldrig bevisas, och ännu mindre har det kunnat bevisas att Marlowe skrivit dem. Det var alldeles illa nog att de påträffades i deras hem.

Så marken började bränna under Marlowes fötter. Han kallades senare till förhör hos Stjärnkammaren, den engelska inkquisitionen, och befalldes att hålla sig tillgänglig. Han fick många varningar, och hans studiekamrat John Penry hade redan dömts till hängning.

Krisen blev akut när en spionkollega till honom, en viss Richard Baines, en opålitlig typ, av någon sorts personligt hämndbegär inlämnade en angivarrapport till drottningens råd, där Marlowe anklagades för att vara ateist, homosexuell och falskmyntare, allt det värsta som någon engelsman kunde vara. Han måste alltså försvinna kvickt.

Naturligtvis var det beklagligt att det måste gå så. Här var Englands mest lysande dramatiker med fantastiska pjäser bakom sig och bara 29 år gammal och med oerhörda löften för framtiden. Oxford, Sidney, Spencer, Chapman, Raleigh – alla skulle ofelbart komma i skuggan av hans dramatiska överlägsenhet i språk och form och dynamisk människoskildring. Men han var kanske för överlägsen. Hur som helst, i stället för att tas om hand och tacksamt ges immunitet och kanske adlas för sina förtjänster blev han tillsagd att fly för sitt liv. Ingen kunde ta ansvar för honom. Han räcktes en lös och vanskelig räddningsplanka, och det var allt.

Men Marlowe var framför allt en dramatisk begåvning med sinne för snillrika intriger och gjorde därför ett stort drama av saken – han iscensatte sin egen död. Hans skepp stod klart i Deptford att föra honom till Holland, men han stämde träff dagen före sin avfärd med tre av sina medagenter i Walsinghams sold, för att prata genom saken med dem och göra sin sista föreställning så trovärdig som möjligt. Allt planerades i minsta detalj. Ingenting lämnades åt slumpen. Det var en vattentät intrig. Huset tillhörde Eleanor Bull, en släkting till en av drottningens närmaste kammarjungfrur, så drottningen var troligen insatt i vad som hände. Det är till och med möjligt att det var hon som krävde Marlowes räddning. Därför skickades hennes egen likbesiktningsman med obegränsade befogenheter att städa upp saken efteråt.

De fyra agenterna improviserade fram den föreställningen, att Marlowe skulle ha omkommit i ett plötsligt gräl. Ett annat färskt lik skulle få föreställa Marlowe, och för att göra det hela mera trovärdigt sårade sig en av dem i huvudet. Det andra liket kan mycket väl ha varit den nyss hängde John Penry, hans antikycklige meningsfrände, som plötsligt avrättades dagen innan. De tillbringade en hel dag med att diskutera detaljerna. Det var Marlowes bästa pjäs, som aldrig blev skriven.

När allt var klart kunde Marlowe försvinna, och de tre agenterna kunde tillkalla Eleanor Bulls medverkan i det hela. När drottningens likbesiktigare kom dit låg liket färdigt på bordet med ett djupt tillfogat sår i ögat in i hjärnan, som skulle ha varit dödsorsaken. Dråparen kom undan med självförsvar, och coronerns utförliga rapport med sexton neutrala vittnen, som inte hade känt Marlowe, befäste saken. Marlowe förklarades död, och därmed skulle han lämnas i fred för vidare förföljelser och trakasserier. Likväl fortsatte de lömska puritanerna förtala honom långt efter hans död. Han hade ju förrått kyrkan och religionen. Han skulle ha blivit teolog och präst men blev i stället diktare och ateist. Han hade förrått ärkebiskopen av Canterbury, som gett honom stipendiet till Cambridge. Det kunde inte förlåtas.

Men var han än var kunde han nu fortsätta dikta i fred, och de underbara pjäserna slutade inte rinna till med hans bortgång."

"Så William Shakespeares pjäser är egentligen Marlowes?"

"Tror du verkligen att en diktare som Marlowe kunde avbrytas i sitt arbete när han stod på höjden av sin ungdoms utveckling och dess sprängkraft var som störst? Man tystar inte en diktare vid 29 års ålder. Endast en fatal olycka kan stoppa honom. Varje försök till undertryckande av en talang i den åldern kan bara leda till motsatsen – desto större skaparkraft. Det är som en naturlag."

"Jag igenkände några av Shakespeares titlar som tidigare pjäser av Oxford."

"Marlowe stod under Oxfords inflytande. Alla gjorde det. Oxford drog ifrån ridån för den engelska teatern. Hans pjäser har aldrig lämnat scenen men ständigt vidareutvecklats. Pjäser som Hamlet och Kung Lear, Romeo och Julia och Titus Andronicus spelades redan på Oxfords tid, men varje föreställning tillförde dem något nytt, och de blir därför aldrig färdiga. Vem är William Shakespeare? Bara en bricka i spelet. Han har varit en outhärlig administratör av pjäser för teatern, och han är världens pålitligaste skådespelare och kan hålla masken mer än väl, men jag tvivlar på att han skrivit ett enda ord själv. Få se vad han ska säga när Marlowes sonetter från de åren nu skall publiceras i hans namn. Deras innehåll strider nämligen mot allt vad Shakespeare står för. Antagligen drar han sig tillbaka då han vet, att han utan mask är ingenting."

Jag pauserade innan jag ställde nästa fråga.

"Var är Marlowe idag? Råkar du veta?"

Han skrattade till igen, ett litet kort *chuckle*. "Fördelen med att han var död och ändå fortfarande kvarstod under underrättelsetjänstens beskydd som diplomat, spion och agent var, att det äntligen gav honom obegränsad frihet. Han kunde anta vilken identitet som helst och fritt spela teater genom hela resten av livet. Han har naturligtvis haft många andra namn sedan dess. Vanligen tar han sig helt intetsägande sådana. Som ledtråd var han är idag, kasta ett öga på dedikationen när sonetterna släpps ut nästa år. Det är Thomas Thorpe som trycker dem, som också tryckte hans "Hero och Leander" postumt med ett förord som säkerställde Marlowes oantastlighet som död. Den dikten tillägnades Thomas Walsingham, hans närmaste beskyddare, av Edward Blount troligen i samråd med Marlowe själv med bekräftelsen av sin död som försäkring. Men sonetternas dedikation kommer att skrivas av Thorpe själv och kommer att tillägnas hans vän diktaren själv men i hans aktuella förklädnad som en viss hemlighetsfull pjäsprovidör vid namn William Hall, men inte ens detta falska agentnamn kommer att skrivas ut – bara initialerna."

"Så du har aldrig träffat på Marlowe bland dina vänner på andra sidan?"

"Naturligtvis inte."

"Hur upplever du andarna? Som älvor eller spöken eller något annat?"

Han var genast på defensiven. "Vågar du ifrågasätta deras existens?"

"Ingalunda. Jag undrar bara vem du träffar där och hur du känner igen dem."

"Låt mig bara säga detta. Jag är matematiker först och främst. Jag står med båda fötterna på jorden. Jag har alltid gjort det, och därför har jag överlevt. Jag är ingen

charlatan som du, som vågar utge dig för att vara vad ingen kan vara. Ingen kan förneka andarnas existens, ty de som inte har upplevat deras existens kan lika litet yttra sig om den som de vet något om månens baksida, som ingen har sett. I stället finns det hur många som helst som har vittnat om både andarnas, änglarnas och älvornas existens. Jag medger, det är bara indicier som ej kan bevisas matematiskt och vetenskapligt utan en skugga av något tvivel, men indicier är ändå indicier. Ej heller kan jag ge dig något underlag för att min redogörelse för Marlowes fall och metamorfos är sann, men indicierna finns där och är oförnekliga. Antagligen kommer framtida forskare att för alltid fortsätta gräva i hans fall utan att nå botten, och troligen kommer det att uppstå en djungel av mytbildning om såväl honom som Oxford och William Shakespeare, som blivit Marlowes ombudsman. Detalj för detalj kommer noga att undersökas av trägna sanningssökare, men troligen kommer man aldrig ens att få faktiska bevis om Marlowes äkta eller oäkta börd, som kan bli en kritisk fråga för även många andra vittra berömdheter i vår tid, då hela den elisabetanska eran utmärks av en genomgående moralisk oreda. Så jag hoppas du inte för mitt vittnesmål vidare, om du inte råkar överleva mig med många år."

Han plirade vänligt mot mig som om han genomskådade mig, och ända sedan den dagen har jag undrat: trodde han verkligen att jag inte var den jag var eller inte?

(I nästa nummer : *Emanuel Swedenborg*)

Några få men oundgängliga filmer

"*To End All Wars*" berättade den säregna sannsagan om ett japanskt fångläger för brittiska fångar efter Singapores fall 1942 uppe i den thailändska djungeln, som var det yttersta helvetet på jorden, då fångarna där sattes till att bygga en järnväg genom djungeln. Man kommer naturligtvis att tänka på "*Bron över floden Kwai*", och den här var lika intressant men ännu mera realistisk, då den var helt sann. Av någon anledning brukar filmer vara bättre ju närmare anknytning till någon sanning i verkligheten de har, och den här var sannerligen exakt. Fyra krigsfångar och deras öden gicks närmare in på, en amerikan (spelad av Kiefer Sutherland) som nästan blir ihjältuktad, en rebellisk egoist som inte skyr några medel och inte ens ryggar tillbaka för att offra sina kamrater för att rymma, en hygglig läkare som offerar sitt liv för sina kamrater, och en lärare, som blev den som skrev historien, vars kärnpunkt är den vänskap som uppstår mellan honom och lägeruppsyningsmannen, som studerat i Cambridge och kan engelska. Mer än 50 år efter kriget möttes de igen och besökte tillsammans lägret med dess gravar, som alltjämt bar skriade vittnesbörd om sina ohyggliga berättelser...

En underskattad film, som brukar ratas för dess långsamma tempo och utdragna melodram, är den historiskt mycket intressanta och estetiskt mycket väl utförda "*Havana*" från 1990 av Sidney Pollack, där han berömligen satsat stort på att både rekonstruera det gamla Havana från före revolutionen 1959 och hela revolutionen. Hela handlingen rör sig om julveckan 1958 fram till nyårsdagen, när Castro tog över. Pokerspelaren Robert Redford träffar Lena Olin, som är gift med revolutionären Raul Julia, som den gamle diktatorn Battistas Gestapo tar fast och officiellt "dödar", medan Gestapochefen behåller honom hemligen som gisslan som försäkring "ifall" revolutionärerna skulle vinna. Men både Lena Olin och Robert Redford tror att han är död, och så går det som det går... Det är en mycket intressant film både historiskt och mänskligt med ett välskrivet manus, där dock den utomordentligt färggranna rekonstruktionen av det gamla Havana tar priset. Filmen är politiskt neutral och har i dessa dagar vunnit ny aktualitet när Kuba och USA äntligen börjar normalisera sin relation.

Den klassiska "*Swing Time*" från 1936 med Fred Astaire och Ginger Rodgers innehåller några av deras allra bästa dansnummer, framför allt det där Fred som färgad

framför en solodans med tre stora skuggsilhuetter av sig själv, som omsider gör uppror mot den vars skuggor de utgör... för att inte tala om Jerome Kerns musik, som mer än förgyller hela filmen.

Men en av alla tiders bästa musikfilmer är den franska färgexplosionen av prakt från karnevalen i Rio 1957 av Marcel Camus som heter "*Orfeu Negro*" som är outslitlig inte bara för sin skönhet och poesi utan kanske allra mest för sin nästan rent dokumentära återgivning av hela karnevalen och dess berusande uppsluppenhet med musik som i sitt slag är oöverträffad i sin smäktande ljuvhet av sanslöst vackra melodier och dynamiska rytmexplosioner...

Kalender maj 2009

- 1 "*Läderlappen*" ("*Batman*") 70 år.
- 2 Jerome K. Jerome ("*Tre män i en båt*") 150 år.
- 4 Audrey Hepburn skulle ha fyllt 80.
- 12 Burt Bacharach 80 år.
- 15 James Mason 100 år, en av förra seklets främsta skådespelare.
Pierre Curie 150 år.
- 19 Simplontunneln 100 år.
- 20 William Thornton 250 år, som byggde Washingtons Capitolium.
- 22 *Sir Arthur Conan Doyle* 150 år, en av världens främsta historieberättare.
- 25 Ian McKellen 70 år.
- 30 Benny Goodman 100 år.
- 31 "*Big Ben*" 150 år.

Resan till Zanskar, del 18: Slutet på konvalescensen

I Manali var allt lugnt, och det var underbart att få koncentrera sig helt på att hämta sig. Ännu på kvällen var aptiten dålig, men den andra kvällen var den helt normal. Nedstigningen till bara 2000 meter hade inte värre konsekvenser än bara en smärta i bröstet, som småningom avtog. Hostan satt kvar men minskade.

Den andra morgonen gick min buss till Dharamsala. Som vanligt blev denna nästan 12-timmars dagsresa genom Kangradalen stökig. Trängseln blev snabbt påfrestande. Plötsligt inte långt från Kullu bröt det ut ett slagsmål i bussen. Den beskedlige konduktören hade nekat några passagerare tillträde, och det hade han sin fulla rätt till. Tyvärr var en av dessa en gammal dam, som energiskt protesterade. Han måste ha förolämpat henne, ty några unga män blev förbannade och angrep konduktören handgripligen. Det började där bak, men tyvärr accelererade det. Snart började alla bussens unga damer ta illa vid sig och börja överge bussen. Chauffören försökte sätta bussen i gång, men då rusade några av de unga männen upp i fören. Slagsmålet fortsatte där. Alla damer lämnade bussen. Chauffören flydde och försvann. Tre unga män pucklade på konduktören och rev sönder hans kläder. Därmed tycktes de ha avreagerat sig det värsta. Stormen bedarrade, chauffören kom tillbaka, passagerarna kom tillbaka, och bussen fortsatte, men inga fler passagerare släpptes på före Mandi (7 mil vidare), och konduktören fick uthärda att stå i sina sönderrivna kläder tills han kunde byta i Mandi. Jag hade aldrig varit med om något liknande. Konduktörer för i allmänhet respekt med sig, och aldrig att jag någonsin sett någon passagerare sticka upp mot en konduktör. Han måste ha förolämpat den gamla damen på ett mycket olyckligt sätt, som säkert inte varit avsiktligt. Han måste ju sköta sitt jobb, han hörde till den mjukare och mera värlösa sorten, och ett impopulärt beslut för att inte äventyra bussens framfart hade genom

olyckliga omständigheter lett till vilt slagsmål i hela bussen och en nästan lynchad konduktör – till och med hans underskjorta hängde i trasor ner längs byxbenen...

Efter Mandi vidtog trängseln igen med det vanliga typiska kaoset i Indien. Samtidigt som folk skulle stiga av insisterade en massa utanför på att få stiga på, ingen gav sig, avstigarna och påstigarna fick tvinga sig förbi varandra med våld, men ändå lyckades alltid på något sätt hela folkmassan utanför ta sig ombord, och varje gång ökade trängseln av stående folk i gången med det dubbla. Sedan var det alltid någon tant som blev bussjuk och måste kräkas, det var då långt för henne till närmaste fönster, som då satt fast och inte gick att öppna. Någon måste uppoffra sig och låta henne ligga raklång över sittande passagerare vid vilket fönster som helst, och vanligen bar hon också på ett skrikande barn. De massakrerade passagerarna kunde skatta sig lyckliga om de inte blev nerspydda. Alltid då och då dråsade någon fyllig tant ner i famnen på en bräcklig karl då bussen krängde, vilket då snarare väckte munterhet, då tanten i sin fyllighet naturligtvis hade alla svårigheter i världen att komma på fötter igen.

Mina två europeiska medpassagerare var från Holland och Rumänien. Holländaren var där för att genomgå en kurs i bergsklättring, som kostade bara 700 rupier om dagen (i en månad) men som i Europa kostat 700 Euro (om dagen). Rumänskan var i Indien för andra gången och verkade kunna ta väl vara på sig själv. Framme i Dharamsala upptäckte hon i bussen upp mot McLeod Ganj till sin förskräckelse att hon glömt kvar en väska i den gamla bussen, varför hon måste hoppa av och springa tillbaka. Samma öde hade drabbat holländaren förra gången han var här.

Under bussresans gång händer det att tiggarkvinnor kommer ombord på bussen. Ibland tigger de inte utan lägger ut ett tryckt meddelande (på hindi och engelska) om att de har faderlösa barn som kunde varit läsarens, varför denne borde bidra med 5-10 rupier. En sådan dam (välklädd och utan barn) kom ombord i Kullu och lade ut sådana gula kort. När hon lagt ut alla väntade hon sig skörden i form av ett bidrag från var och en och samlade samtidigt in sina kort igen.

I Mandi sju mil därifrån kom en annan ung liknande dam ombord och lade ut likadana gula kort. När jag läste det visade det sig vara identiskt med det i Kullu. Endast damen var en annan.

Efter första nattens vederkvickande sömn i McLeod Ganj, Dharamsala, gick jag upp till Triund vid 3000 meter klockan halv 7 på morgonen. Klockan 11 var jag nere igen och kunde därmed anse mig helt återställd, men jag hade inte blivit frisk igen förrän i Manali i förrgår efter elva dagar under isen.

Den lugna stormresan, del 6: Rening i Joshimath

Joshimath erbjöd prövningar denna gång. Efter middagen, mitt första mål mat på hela dagen, *biryani* med *curd*, exakt samma rätt som jag haft i Rishikesh, reagerade magen våldsamt, och jag spydde hela kvällen. Den middagen hade jag kunnat bespara mig både ekonomiskt och kulinariskt.

Dock var det ingen förgiftning, sjukdom eller infektion utan bara en effektiv kroppsrensning som hette duga. Det smakade inte illa, och jag blev inte trött av det, det var bara kroppen som plötsligt krävde rensning. Morgonen därpå drack jag te och åt frukost som vanligt.

Tyvärr var det moln i farten, vilket saboterade mitt program. Det var min Aulidag med min årliga uppvaktning av Nanda Devi, Kamet, Hathi Parbat och andra gränsberg mot Tibet, och promenaden upp till Auli ställde krav på krafter och väder.

Jag kom upp på 1 timme 50 minuter, exakt samma tid som uppstigningen till Triund i Dharamsala brukade ta, och fortsatte sedan vidare upp genom skogen till det lilla hindutemplet och vidare uppåt högsletterna där uppe vid pass 3200 meter. Vinden var emellertid stygg, och molnen tätnade och lade sig över kullarna, så att man kunde sticka

huvudet in i dem. Det var ingen idé att fortsätta. Vinden nöp i öronen, molnen luktade minusgrader och snö., så jag vände efter en så nära bild på Nanda Devi som möjligt – närmare lär jag aldrig komma – det var väl 30 kilometer dit, men hon var praktfullare än någonsin i sin strålgans.

Vädret var sedan ombytligt – turvis värmande solsken och iskalla vindar med hotfulla moln. Vi slapp i alla fall regn.

Några ungrare var där i affärer för något omfattande projekt som handlade om miljoner Euro. Jag hörde när de kom, och det tog en stund innan jag kunde identifiera språket. Man väntar sig inte att träffa på ungrare på 3000 meters höjd i isolerade delar av Himalaya.

Sedan kom också en grupp danskar förbi från Köpenhamn. Jag förberedde dem på ovädret som väntade dem där uppe, som de ändå insisterade på att pröva. Det var bara att hoppas att de skulle komma ner igen.

Det är lätt att gå vilse där uppe, och anslag har satts upp som strängt förbjuder turister att vandra på egen hand, vilket bara provocerar dem till att göra just det, varpå de försvinner och i bästa fall kommer till rätta halvt förfrusna och gråtfärdiga följande dag efter mardrömsförirningar bland molnen med otillräcklig utrustning och inte ens paraply...

En indisk familj höll mig sällskap, och fadern förvånade mig med att vara väl insatt i klassisk västerländsk musik. Han hade bott i Frankrike och där blivit intresserad. Han hade alla Haydns och Mozarts symfonier (145 stycken) och kunde dem nästan utantill. Annars är det svårt att komma över klassisk musik i Indien. Den finns inte tillgänglig eller är svindyr, medan alla Bollywoodregissörer gärna använder vilka klassiska melodier som helst som schlagere i sina filmer. Därigenom har den klassiska musiken mest triumferat i Indien.

Det var märkligt att höra honom förklara, att Indien var det mest stressinfekterade landet i världen. Vi var helt överens om, att samhällsstressen, jakten och stressen var mänsklighetens och civilisationens värsta sjukdomskris som direkt och indirekt ledde till så många andra, främst insomni (sömlöshet, halva mänskligheten,) hjärt- och blodtrycksproblem, nervösa besvär, mentala kriser, alla psykiska sjukdomar, med mera, med mera. Och Indien var värst, enligt honom. Även han behövde komma loss ibland, ut i naturen, upp till bergen, bort från mänskligheten.

Jag vågade mig på en lunch i Badri Kedar, där jag återfann min gamle nepalesiske kock. Återseendet blev hjärtligt. Han klagade fortfarande på att han aldrig kom loss, men han var hemma i bergen, och vad som helst var bättre än slättlandet. Han gick ännu klädd i sina röda skjortor och med sitt Osho-halsband runt nacken. Han var helt oförändrad, vilket var ljuvligt att konstatera.

Molnen var helt kompakta, jag hade lämnat Nanda Devi efter sista skymten av henne före molnen klockan 12, och nedstigningen tog förvånansvärda 2,5 timmar. Joshimath är och förblir ett vilt och ruskigt ställe med mycket hårdande egenskaper, och någon njutbar bekvämlighet finns det inte utrymme för här. Ändå kändes det som att jag än en gång undfått det bästa.

Följande morgon var vädret strålande, vilket gjorde det oändligt svårt att lämna Joshimath. Jag övertänkte möjligheten att stanna en extra dag och kuta upp till Nanda Devi en gång till och ta risken att på nytt bli kallt bemött med mörka moln och isande vindar, men risken var liten. Det låg frisk snö på bergen, vilket tydde på att molnen avreagerat sig, vilket i sin tur tydde på en klar och strålande dag. Men jag for ändå vidare med siktet ställt på Kausani.

(I nästa nummer: *Triumfens ögonblick.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 8: Zanskar, andra dagen: Bardan och Mune

Jag hade gärna velat starta på dagens vandringar så tidigt som möjligt, men återresan krävde organisering i så god tid som möjligt. Ett sällskap på fyra fransoser måste hinna till Srinagar i tid för att ta ett flyg, men priset för en jeep var 8000, och de ville helst inte betala 2000 per man. De försökte locka mig, men jag hade inte lika bråttom. Själv satte jag ut en lapp om önskvärd återfärd på måndag, ty nu skulle jag ju upp till Bardan och Mune.

Det var uppförsbacke hela vägen som var ganska monoton, men plötsligt låg Bardan där i all sin glans uppe på en klippa vid en klyfta ovanför den rasande floden. Jag försökte ta mig in i klostret, men ingen var hemma. Alla munkarna var ute på arbete.

Mitt emot låg ett tält, och jag chansade på det för en kopp te. Det var en man hemma i tältet, och han tog hjärtligt emot mig och trugade på mig tre koppar te på raken. Det visade sig att han var polis och att hans tält var en *checkpoint*, så jag måste fram med mitt pass. Det var tur att jag hade det med mig.

Det visade sig att vi var jämnåriga, så det var mycket svårt att bryta upp därifrån – han ville ju bara bjuda mig på te hela tiden. Men slutligen kom jag iväg.

Avståndet var något kortare till Mune (kanske 10 km från Padum till Bardan och 8 från Bardan till Mune) men det var ändå uppför hela tiden, och mot slutet blev det ansträngande. Dessutom måste två floder forceras genom vad, det gällde att hoppa över på opålitliga stenar, medan fordon bara kunde köra rätt igenom.

Man såg ingenting av Mune förrän man kom fram. Man anade ett klosternärvaro genom skymtande gröna odlingar och någon tempelpåle, men först när man rundade hörnet låg klostret där i hela sin härlighet blickande över ett ljuvligt pastorallandskap av gröna ängar och ytterst fåtaliga hus. Hit hade Suzy, den franska lärarinnan i engelska, bjudit mig och skickat med mig ett rekommendationsbrev. När jag inträdde i kongregationssalen satt det tre munkar där fullt upptagna med att läsa högt ur sina heliga böcker (olika texter samtidigt i oregerlig kör) och dricka te, och jag blev omedelbart serverad. Jag hade bjudits på smörte även av min jämnårig poliskommissarie i Bardan men där föredragit svart te utan smör, men detta munkte var bättre och rent aptitligt, så att man gärna drack mera. Plötsligt blev man då serverad en hel lunch.

De tre munkarna tog alltså mycket hjärtligt emot mig och godkände rekommendationsbrevet utan prut fastän de inte kunde engelska. Jag blev omedelbart anvisad ett rum där jag kunde få vila något, och de hoppades innerligt att jag skulle stanna över natten.

Lunchen de bjöd på var en mycket exotisk zanskarisk specialitet. Det var min första kötträtt i Indien denna gång. Det var smaskiga köttslamsor, troligen av får, i någon sorts gul stuvning, som var mycket smaklig. Naturligtvis var det tyvärr omöjligt att lära sig namnet eller att erhålla ett läsligt recept.

Här stod man nu inför ett mycket svårlöst dilemma. Jag ville naturligtvis ingenting hellre än att stanna över natten här i detta fullkomliga paradiset, men samtidigt hade jag redan betalat för mitt rum i Padum för kommande natt, och där måste jag också bevaka mina jeepintressen. Om det gick en jeep i morgon ville jag inte missa den. Ej heller hade jag tagit med mig mina toaletsaker eller någon tröja för natten, som kunde bli kall här uppe. Därför beslöt jag att inte stanna.

Huvudlaman, som Suzys brev hade adresserats till, var tyvärr på ärende i Raro, en by en kilometer därifrån där vägen tog slut, och Suzy, som bodde här, var ju själv i Leh fortfarande. Inte ens hennes munk var här. Hade de varit här hade de säkert lyckats övertala mig att stanna trots allt.

Vägen ner blev lättare då det ju var nerförsbacke hela vägen och medvind dessutom, men vinden kunde ibland bli rent besvärlig, då byarna nådde stormstyrka. När jag försökte fotografera ett vattenfall kom vinden rusande ner mot vattnet och blåste det i

kaskader emot mig, så att det nästan var omöjligt att fotografera – min kamera var ingen vattenkamera. Plötsligt kom det en regnskur, lyckligtvis hade jag tagit paraplyet med mig, men det var svårt att spänna upp det, då regnet i princip var vågrätt. Det var märkligt att stå där mitt i öknen med ett paraply mot en ursinnig regnskur som bara blötte benen medan solen ändå lyste för fullt. Det saknas ett ord i svenska för solhällregn.

Poliskommissarien i Bardan tog lika hjärtligt emot mig igen, men den här gången slapp jag dra upp passet igen. Han hade en gäst hos sig i kortbyxor, en japan vid namn Shia, som inte blivit insläppt i klostret då han inte kunnat skyla sina ben. Polisen satt och lagade någon sorts byxor så att japanen med denna nyckel kunde bli insläppt i klostret. Det är ju faktiskt ganska rimligt att man inte blir insläppt i ett heligt kloster utan byxor.

Klockan 6 var jag nere i Padum och tog genast in på ett tesjapp för att bärga mig efter en niotimmarsarbetsdag på hög höjd under oavlåtligt marscherande. Upp hade det tagit 3,5 timmar, ner bara 3, sammanlagt 36 kilometer. Där på sjappet satt det en fransyska, som hörde till dem som skulle med en jeep i morgon. Hon blev glad när det visade sig att jag var den Christian som skrivit lappen. Fem var intresserade utom jag. Det skulle innebära en kostnad per person om 1250 rupier till Kargil – jämför det med 500 i buss från Leh. Men den bussen hade förstört min rygg åtminstone tillfälligt, vilket kunde undvikas i jeep, där man även när som helst kunde be föraren stanna för fotografering. Dessutom kunde man själv bestämma avfärden, som inte måste vara 5 på morgonen eller 2 på natten eller 5 på kvällen. Jeepresenärerna skulle träffas för konferens i hotell Ibox klockan 7.

Jag var punktlig, men de var inte där. I stället satt österrikarna kring ett eget bord och diskuterade utfärdsalternativ. De hade bjudits av en sherpa till Phuktal och av den kungliga familjen till Zangla. Den kungliga familjen i Zanskar hade ekonomiska problem, deras jordbruk bar sig inte längre, och om detta skulle de konferera med en av österrikarna. De hade alltså fullt upp. Vi utbytte adresser, vi skildes under bättre vänskap än någonsin, och jag hittade mina jeepmänskor.

Saken var klar. Avfärd 7 på morgonen. Jeepen skulle bara till Kargil, där fyra skulle hoppa av mot Srinagar, medan vi övriga fick ta någon buss mot Leh och Lamayuru, som var min nästa anhalt.

På kvällen i restaurang Kailash dök det upp ett helt gäng italienare, som firade på vanligt bankettvis. Jag deltog bara på avstånd, ty deras bord var fullt, även de skulle vidare i morgon, så det var möjligt att vi skulle sammanträffa igen i Leh. Det blev en värdig avslutning på Zanskaräventyret för denna gång.

Föga anade man vilken överraskning som väntade följande dag.

(I nästa nummer: *Zanskar, tredje dagen: Stongdeyfiaskot.*)

Resan trots allt, del 1: Restaurering

Det var ett under att man alls kom iväg. Allting samverkade till att totalt sabotera resan från början: den ekonomiska krisen, som gjorde hela Euroland inklusive Danmark 25% dyrare, datorsammanbrottet på jobbet, där en hårddiskkrasch hotade 24 tidskrifters samlade arkiv av texter, bilder och filmer, min hälsa – naturligtvis blev jag förkylningssmittad tre dygn före avresan, och visdomstandskrisen då en visdomstand kraschade precis en vecka före påsk. Till all lycka blev denna provisoriskt fylld tills den kunde dras ut i maj, och därmed var den svåraste krisen åtminstone uppskjuten. De andra kunde man helt enkelt rymma från med att resa bort, kosta vad det kosta ville.

Natten till måndagen i stilla veckan drabbades Italien av en jordbävning uppe i bergen rakt österut från Rom med hundratals dödsoffer och 50,000 hemlösa eller fler. Premiärminister Berlusconi reste dit och inspekterade röran och sade offentligt till de 50,000 som fått sina liv, sina livsverk och allting slaget i spillror: se det som en

campingsemester. De som förlorat sina anhöriga i jordbävningen blev inte gladare av en sådan uppmuntran.

Samma söndag men före jordbävningen hade president Obama krönt sin europeiska turné och firandet av Nato:s 60-årsdag med ett besök i Prag, där han på Vaclavplatsen hälsats av ett jublande folkhav inför sin offentliga stadfästelse att verka för en kärnvapenfri värld. Hur många nästan enbart goda intryck den kosmopolitiska presidenten än gjort redan var inget mera positivt än hans framträdande i Prag. Självaste den gamle diktatorn Fidel Castro på Kuba, USA:s fiende sedan 50 år, lät hälsa presidenten med orden: "Vad kan jag göra för att hjälpa till?" Obama hade tidigare kungjort att han eftersträvade en normalisering av relationerna med Kuba. Det hör till saken, att Kuba från början aldrig velat ha USA till fiende. Kuba tvingades i armarna på Sovjet när sockerrörsexporten ströps efter revolutionen 1959 av USA, vad nu det skulle vara bra för. Battista var en mångdubbelt värre diktator än Castro, och Castro ville aldrig bli beroende av Sovjet. När han tvingades till det och lät Kuba bli en av Sovjet beroende satellitstat tog självaste Che Guevara avstånd från Castro. Kuba tvingades in i ett hörn av en kortsynt ekonomisk intoleranspolitik från Eisenhowers administration, som var mycket olycklig och onödig. Kubakrisen hade aldrig behövt äga rum. Nu låter Obama som Kennedy men har äntligen fått över Kuba på sin sida. Försoningspolitik är alltid framgångsrik, om den goda viljan finns, och nu finns den definitivt hos både gamle Castro och unge Obama.

Emellertid drabbades man av den nya europeiska ekonomiska situationen redan i Köpenhamn: en kopp kaffe kostade 30 danska kronor (45 svenska). På ett ställe vägrade man till och med ge växel. Lyckligtvis fann jag ett oaskafé som annonserade dagens tillbud: 30 kronor för kaffe *med* wienerbröd. Det fick svida, men man kunde inte vara utan.

När man sedan skulle gå till tåget fanns det inget tåg. Det gick helt enkelt inget tåg till München fastän man hade biljett till det. Det var struket från avgångstiderna och, som det hette på danska, 'avlyst'. Utanför informationen stod det en lång kö av väntande medan de som höll på vid luckan aldrig blev klara, och det var en kvart kvar till avgångstid.

Tåget hade mycket riktigt inställts. I stället fick man ta ett lokaltåg till Fredericia, varifrån man fick fortsätta med buss till Padborg. Där skulle Münchentåget återfinnas.

Den struliga situationen gjordes inte bättre av att tåget efter Odense invaderades av högljudda fotbollshuliganer, som entusiastiskt och stinkande av sprit höll i gång med den falskaste tänkbara allsång, som fotbollsentusiaster i allmänhet gör, den ena vrålkråksången efter den andra, alla enstämmigt dock utan att någon höll tonen, så att det just inte kunde bli falskare. Så höll de på ända fram till Fredericia.

Där gick man fel på jakt efter bussen, som ingen visste var den skulle finnas. Man hittade fel busstation, som argt kommenderade en till en annan busstation på andra sidan tågstationen. Där fick man sedan gå in och trängas. Bussresan till Padborg skulle ta två timmar. Någon glömde kvar något bagage utanför bussen, som ingen kändes vid. Kort sagt, kunde en skärtorsdagsnatt bli bökgigare och stökigare?

Lyckligtvis var det glest med folk på det äntliga tåget vidare från Padborg genom Tyskland under natten, så man kunde sträcka ut sig. Jag överlät gärna min plats i en kupé åt ett annat ungt förälskat danskt par, som därmed kunde sova obehindrat i hela sin längd utan att behöva dela samma sitsar, då jag fann en hel kupé ledig längre bort.

Tåget söderut från München var emellertid fullt och servicen dålig. Endast en kypare skötte om restaurangvagnen och verkade angelägen om att hålla så många som möjligt borta därifrån för att slippa arbete. Jag fick inte sitta där med min *cappuccino*, som var dålig med gammal koagulerad mjölk, då jag bara hade *cappuccino*. Ingen annan satt där, medan restaurangens fåtaliga besökare, som alla bara var där för kaffe, fick sitta och trängas obekvämt i baren. Han skulle göra lysande affärer hela dagen med en sådan politik.

I Verona var allt gott och väl med 21 grader varmt och solsken långfredag den 10 april. Achille, snart 89, hade varit med om en trafikolycka, men det märktes inte. Gina, Albertos mamma, hade fyllt 89 och skulle hålla i många år till. I farozonen var endast Paolo, som om en månad vid 62 skulle gå i pension. Han visste inte vad han skulle göra av sitt liv från den dagen. Han var ingenjör och hade arbetat hårt som sådan i hela sitt liv men hade inga andra intressen varken i kultur, litteratur eller något annat som han kunde ha växlat om till.

Naturligtvis dominerades Italien av jordbävningsskatastrofen i Abruzzo. Idag hade 203 begravts i en offentlig massceremoni, och 80 till skulle begravas senare. Hela staden var ödelagd och evakuerad, de flesta hänvisade till tält, andra spridda över hela Italien, medan hela Italien grät över olyckan och sörjde de döda, och premiärministern kallade de hemlösas och utblottades situation för en campingsemester.

Även den ekonomiska krisen märktes överallt – alla var berörda. I jämförelse hade Sverige faktiskt kommit billigt undan, smällen 1994 hade gjort det nya fallet mindre, medan i Danmark den ena banken efter den andra hade gått omkull.

Det var trots allt underbart att vara tillbaka i Italien igen – man kände sig omedelbart välbehövt restaurerad som italienare.

Frågan var hur världsekonomin skulle restaureras, om den alls kunde restaureras, medan den till och med ännu kunde förvärras. Många såg det som en prövning som egentligen inte handlade om pengar. Vem kunde beklaga banker som gick omkull för att de handskats ansvarslöst med andras pengar? Det är ju alltid bara andras pengar som banker har om hand och skall sköta, och kan de inte det så är det deras eget fel och kan de bara skylla sig själva om de går under. Nej, många såg krisen som en nödvändighet för den mänskliga moralen att restaureras. Girighetsamhället höll inte, och inte heller konsumtionssamhället, som båda stupat på bristen på ekonomisk moral, som varit den som gjort bankrutt. Det behövdes en ny ekonomisk världsmoral som byggde på hushåll och vett i stället för överkonsumtion och girighet.

(I nästa nummer: *Påskan.*)

Vad är terrorism?

”Kärt barn har många namn” heter det, men i detta fall är det tyvärr många barn som har ett och samma namn och som därtill bara blir fler allt eftersom manifestationerna av detta fenomen bara multiplicerar sig hela tiden, vilket gör begreppet så väldigt svårt att definiera.

Däremot kan det graderas i olika allvarlighetsgrader, precis som pandemiernas sexgradiga skala och jordbävningarnas niogradiga Richterskala.

Om man börjar från den lägsta graden, så kan man kalla detta ”omedveten terrorism”, där det kanske mest allmänt förekommande är rockmusikterrorn, där omgivningen plågas av oväsensmusik på för hög volym medan de ansvariga omöjligt kan fatta hur någon kan störas därav. (Om vårt hjärntvättssamhälle kan man bara säga det, att det finns de som motsätter sig hjärntvätt och de som inte gör det.) Även gransämjeskonflikter börjar vanligen från denna helt omedvetna nivå men kan likafullt leda till förödande konsekvenser. I Italien blir detta ett ständigt värre problem. Fallet Raffaella Castagna i Milano är ett klassiskt exempel av förfärande aktualitet. Hon gjorde inte något värre än att gräla med sin familj. Då detta aldrig upphörde började vissa grannar höra av sig med att kasta blomkrukor in på deras balkong. Det var bara början. Konflikten upptrappades genom gräl med grannarna om en tvättställning, och plötsligt en dag var krisen ett faktum. Ett lugnt och stillsamt grannpar med tysta vanor hade fått nog, gick in till de grälände grannarna och högg ihjäl dem med en kniv och en domkraft,

varefter de satte eld på lägenheten. Ett grannpar försökte ingripa men blev då nedhuggna de också. Den ena överlevde som genom ett under. "Äntligen tyst!" var dråparnas enda kommentar till sin massaker på ett äkta par med en tvåårig son och deras grannfru. En rättegång gav dem livstids fängelse. De ångrade ingenting.

Dess värre är sådant inte ovanligt och blir värre ju längre norrut man kommer i Italien. Folk blir mördade för att de inte märker att de stör, och enkla oskyldiga människor blir till mördare genom stressen av att långvarigt behöva lida av enkla störningar. Den 28 februari 2003 sköt Franz Biscagli, 80 år, som arbetat hela sitt liv i Vatikanen, sin 67-åriga granne i bröstet för ett bråk om en antenn. 12 februari 2006 i Torino sköt Franco Albanese ner tre av sina grannar av vilka en dog för ett bråk om en parkeringsplats. 2 februari 2007 i Riccione höggs Tamara till döds av grannen för att hennes hundar skällde. Den 30 januari 2008 blev Assunta Romagnolo knivhuggen av en granne när hon väntade på sin dotter utanför kyrkan för att Assunta hade förolämpat honom när de grälade om var några sopsäckar skulle ligga. Och så vidare. Inte i något av dessa fall hade mördarna haft någon tanke på mord någonsin i sina liv. Det bara blev så.

Om vi då går ett steg vidare kommer vi till den överlagda terrorismens olika manifestationer, där den lägsta graden dock handlar om misstag, som kan bli hur fatala som helst. Typexemplet är terrormordet på Folke Bernadotte i Jerusalem 1948.

Folke Bernadotte skickades av FN till Israel för att medla mellan araberna och Israel. Han skulle mäkla fred. Den israelitiska Sternligan fick för sig att han gick arabernas och engelsmännens ärenden mer än Israels, att han var partisk. Det var han inte alls. Hade han fått som han velat hade det faktiskt kunnat bli fred från början. Den springande punkten i hans sista fredsplan var Jerusalem. Hans förslag var att Israel inte skulle göra Jerusalem till sin huvudstad utan låta Tel-Aviv bli det i stället, att lämna Jerusalem i fred som internationell religiös huvudstad för tre världsreligioner och avpolitisera den som sådan. De judiska fundamentalisterna kunde inte acceptera detta, och av fruktan för att hans plan skulle gå igenom sköt de honom den 17 september 1948. Sedan dess har Israel fortsatt ligga i ständigt krig med delar av eller med hela arabvärlden.

Vi vet inte vad som hade hänt om hans fredsplan hade gått igenom. En sak är säker: Tel-Aviv hade varit tryggare som huvudstad, och de värsta spänningarna i Jerusalem hade eliminerats från början. Bara genom att Israel insisterade på att få göra Jerusalem till sin huvudstad måste palestinierna också insistera på samma sak, och där är redan en olöslig konflikt.

Så kommer vi till den metodiska fortgående terrorismen, typ talibanernas etablerade skräckvälde i delar av Pakistan, där de maskerade genomför offentliga avrättningar och ställer ut halshuggna lik bara för att hålla befolkningen i kronisk skräck.

Men bakom sådan terrorism ligger en värre terrorism, nämligen de krafter som göder den. Alla de värsta diktaturerna i världen, som Mugabes Rhodesia, Burmajuntans militära skräckdiktatur, Pol Pots folkmords Kampuchea, Nordkorea och alla muslimska fundamentalister och självmordsbombare, till exempel de som genomförde attacken i Bombay i november, förses med vapen av Kina, som genomför sådan vapenförsörjning till sådana etablissemang enbart i avsikt att vålla upplösning och kaos och terrorisera civilbefolkningar.

Naturligtvis måste vapenhandlarna hamna högst upp på terrorismlistans här femgradiga skala, och värst bland dem är fortfarande vapenexporten från USA, som på denna första plats står utan konkurrens. Motivationen bakom denna konstant tilltagande terrorismunderhållning är enbart kallt beräknande profitbegär.

Andra världskrigets offerstatistik, som i dagarna blivit slutförd, delger en slutsumma på ungefär 72 miljoner eller drygt 3% av hela den dåvarande mänskligheten, därav 47 miljoner civila och 25 miljoner soldater. Överraskande nog var av dessa endast 11 miljoner hörande till axelmakterna (främst Tyskland och Japan) medan 61 hörde till de allierade, främst ryssar, samtliga offer för den cyniska profitgrundade vapenindustrins särskilt under krigstid extremt expansiva utveckling.

Det mest betänkliga med detta är väl, att spekulationer i människans paranoia och självdestruktivitet skall vara världens mest lönsamma affärsverksamhet.

Göteborg, första maj 2009.

www.fritenkaren.se